ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 44 ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, Երեքշաբթի, 15 Մարտի 1894 Երեքշաբթի, 15 Մարտի ՏԱՍՆԵՒՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ, № 44

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամիսը՝ 6 րուբլի, երեք ամիսը՝ 3 րուբլի 50 կոպ. Թիֆլիսում՝ ամիսը՝ 1 րուբլի, հատով 5 կոպէկ։ Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը։

Խմբագրութեան հասցէն Тифлисъ. Редакція „Норъ-Даръ" կամ Tiflis. Rédaction „Nor-Dar"

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչեւ 2-ը. Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բառին 2 կոպ., ռէկլամների համար կրկնապատիկը։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջնորդող.—Թեմական դպրոցների խնդիրը։
Քրոնիկոն.—Պատրիարք Աշըգեանի շրջաբերականը։ Թիֆլիսի քաղ. խորհրդի նիստը։ Մի ընկերութիւն։ Սաբլերի վերադարձը։ Ս. Գէորգ եկեղեցու դպրոցի հոգաբարձուներ ընտրող պատգամաւորների ընտրութիւնը։ Գեօքչայի լճի հետազօտութիւնը։ Ձեղծումներ Թիֆլիսի փոխատու գանձարաններում։ Հախվերդեանի նուէրի չտրուածները։ Խնայողական դրամարկղ Զալքում։ Փոթիի և Բաթումի նաւահանգիստները։ Կովկասեան թոշակառուք Խարկովի համալսարանում։ Շամախուց։ Գամարլուից։ Պարիզից։
Արտասահմանի հայ թերթերից։
Պատրիարք Աշըգեանի շրջաբերականը։
Հայերն Անդր-կասպեան երկրում։
Թղթակցութիւններ.—Շուշի։
Քաղաքական.—Նիգուրիկ կոչում։
Հեռագիրներ։
Բանասիրական. — Մեծ գործի սկզբում (շարունակ.)
Տեղեկատու։
Յայտարարութիւններ

Թիֆլիս, 14 մարտի 1894 թ.

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԽՆԴԻՐԸ

Որ մենք հմուտ կրօնաւսոյցներ, քաջ հայկաբաններ չունինք և եղածներն էլ մատով կարելի է հաշուել. որ մեր դպրոցներն, թեմական դպրանոցներն իսկ այդ կողմից կաղում են, և այդ պակասութիւնը շատ զգալի է—այդ հասկանալի է։ Ուրիշ տեսակի ու կարգի դպրոցներում հայ մատաղ սերունդը միջոց ունի ընդունուած և հարկաւոր ուսումն ստանալու, իսկ հայոց լեզուի և կրօնի գիտութիւնն իսկապէս հայոց դպրոցներումն է աւանդւում, հետեւաբար և այդ դպրոցների կոչումն գլխաւորապէս այն պէտք է լինի, որ մեծացող սերունդը, ինչպէս հարկն է, իւր մայրենի լեզուին, իւր հայրենի կրօնին հմուտ և գիտակ լինի։

Այդ մասին անցեալները («Նոր-Դար» № 32) խօսելով, այդ ցաւալի դրութիւնը բարեփոխելու լաւ միջոց համարեցինք աւելացնելու մեր թեմական դպրոցների թիւը և փոփոխութեան ենթարկելու թեմական դպրանոցի ծրագիրը։ Մեր թեմական դպրոցները հիմնովին վերափոխութեան պէտք ունին։

Մեր թեմական դպրանոցների ծրագրի վերափոխութիւնով և այդ վերափոխուած ծրագրի անթերի կատարումով միայն կարելի է սպասել այդ դպրանոցներն արգասաւոր կլինին։

Բայց ինչ ծրագիր պիտի ունենայ հայոց հոգեւոր դպրանոցը—ահա խնդիրը։

Ծրագրի խնդիրը դիւրութեամբ կլուծուի, եթէ մեզ համար պարզ լինի և որոշուած դպրանոցի տեսակը, այսինքն տիպը։

Հոգեւոր դպրանոցը գիմնազիօն չի կարող լինել, այսինքն ընդհանուր կրթութիւն կամ կլասիքական կոչուած կրթութիւն տուող մի հաստատութիւն, որտեղից աւարտողը մտնում է համալսարան կամ մասնագիտական մի որեւ է բարձր դպրոց։

Հոգեւոր դպրանոցը չի կարող լինել և այսպէս անուանած «չէ-չէ» դպրոց կամ մասնագիտական դպրոց, որտեղ աշակերտները պատրաստուում լինէին այս կամ այն մասնագիտական-տեխնիքական և այդ տեսակի ու կարգի աւելի բարձր դպրոցներ մտնելու համար։

Հոգեւոր դպրանոցներն առեւտրականներ, հաշուապահներ, երկրագործներ, արհեստաւորներ պատրաստելու ոչ կոչուած են և ոչ էլ նպատակ ունին։

Հոգեւոր դպրանոցի անունն արդէն որոշում է թէ դա ինչ տեսակի հաստատութիւն պէտք է լինի։

Հոգեւոր դպրանոցի նպատակը պէտք է լինի տալ հայ եկեղեցուն հարկաւոր սպասաւորներ և ծխական դպրոցների ուսուցիչներ։

Բայց հարցմունք է. ինչ անեն նրանք, որոնք ոչ հոգեւորական են ուզում դառնալ և ոչ էլ ուսուցիչ լինելու սէր ունին, այսինքն նրանք, որոնց ծնողները դեռ որոշած չունին թէ իրենց զաւակներն ինչ պիտի դառնան, ինչ կոչման պիտի ծառայեն, բայց ցանկանում են ընդհանուր կրթութիւն, ուսումն տալ նրանց, այնպիսի մի ուսումն և կրթութիւն, որ իրենց զաւակները տարրական, միջնակարգ դպրոցի ուսումն ստանալով, միենոյն ժամանակ հայոց լեզուին հմուտ լինէին և կրօնին, հայրենի դաւանութեանը տեղեակ։

Շատ ծնողներ կան, որոնք միջոց չունին իրենց զաւակներին տալու գիմնազիօն կամ մի այլ դպրոց, շատ ծնողներ կան, որոնք իրենց ծնողական պարտքն զգալով, ուզում են, որ իրենց զաւակները մայրենի լեզուին հմուտ լինեն—այդպիսիներն աշխատում են տալ իրենց զաւակներին հոգեւոր դպրանոցները, որպէս զի այդտեղ կարողանան գրանք ուսումն ստանալ, իսկ յետոյ կեանքի մէջ մտնելով, ընտրեն իրենց համար այս կամ այն զբաղմունքը։

Այդ կարիքն անշուշտ աչքի առաջ ունենալով մեր հոգեւոր դպրանոցների ղեկավարները—հոգեւոր դպրանոցի բուն նպատակը զոհում են դրան և այդպիսով հոգեւոր դպրանոցի ծրագիրը համապատասխան չէ լինում դպրանոցի բուն նպատակին, այսինքն դպրանոցը չէ կարողանում պատրաստել ինչպէս հարկն է ընտիր քահանայացուներ և հմուտ ուսուցիչներ։ Այդպիսով հոգեւոր դպրանոցում կաղում է մայրենի լեզուի և հայրենի կրօնի գիտութիւնը։

Որպէս զի հոգեւոր դպրանոցը թէ իւր բուն նպատակին կարողանայ ծառայել և թէ մայրենի լեզուով մի որոշ չափով կրթութիւն ու ուսումն ստանալ ցանկացողներին կարելի լինի ուսումն տալ և կրթել—անհրաժեշտ է, որ հոգեւոր դպրանոցի ծրագիրը վերափոխուի։

Եւ այդ կարելի է անել այնպէս, որ դպրանոցն այդ երկու նպատակին էլ ծառայէ, առանց որ մէկը միւսին խանգարել կարողանայ։

Հարկաւոր է դպրանոցին այնպիսի կազմակերպութիւն տալ, որ դպրանոցը բաղկացած լինի 8-ը դասատնից։

Առաջին չորս դասատնից աւարտողը կարող է գիտութեան որոշ պաշար ստանալով դուրս գնալ դպրանոցից հարկաւոր վկայականն ստանալով, իսկ մնացած միւս դասարաններում ուսումն շարունակողներն անպատճառ պատրաստւում են քահանայական և ուսուցչական կոչման համար և ուսումն աւելի «չէ-չէ» ընթացք է ստանում և մեծ աշխատանք է գործդրւում հայոց լեզուի, կրօնի, եկեղեցական պատմութեան և բուն նպատակին ծառայող գիտութիւնների վրայ։

Հոգեւոր դպրանոցի վերին դասարանները պէտք է աւելի մասնագիտական լինին և աւելի կլասիքական։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Կ. Պոլսի թերթերից քաղելով, սոյն համարում, մեր խոստման համաձայն, հրատարակում ենք պատրիարք սրբ. Աշըգեանի շրջաբերականը, որպէս զի մեր ընթերցող հասարակութիւնը ծանօթանայ ս. պատրիարքի գործավարութեան հետ. գործչին իւր գործերով միայն կարելի է դատել։

—

Քաղաքային խորհրդի պարտաւորեցուցիչ կարգադրութիւնների անթերի կատարման, այլ և քաղաքի բնակիչների բարեկեցութեան վրայ հսկողութիւն ունենալու համար Թիֆլիսի քաղաքային խորհուրդն, ինչպէս հաղորդեցինք, իւր մարտի 7-ի նիստում վճռել էր թաղական հոգաբարձուների պաշտօն հաստատել, որը կատարելու համար մարդիկ պիտի ընտրուեն պատուաւոր քաղաքացիներից և դրանց պաշտօնը, պատուաւոր ծառայութիւն լինելով, ձրի պէտք է լինի։ Քաղաքային խորհուրդն իւր մարտի 12-ի նիստում, նոյն խնդրին դառնալով, վճռեց թաղական հոգաբարձուների թիւը սահմանել 20 հոգի, որոնք պիտի ընտրուին 1 տարի և 9 ամիս ժամանակով, այսինքն մինչև 1896 թուի յունուարի 1-ը։ Քաղաքային խորհրդի սոյն նիստին քննուեց և «Նախալովկա» կոչուած նոր թաղի մի մասը կայսերական կալուածական վարչութեան վրայ ծախելու խնդիրը։ Այստեղ միջանկեալ պիտի յիշենք, որ այդ այն թաղն է, որ վերջին երկու տարուայ միջոցում ինքն իրեն բսել է Թիֆլիսի տասներորդ քաղաքամասում՝ առանց քաղաքային վարչութեան գիտութեան։ Քաղաքային վարչութիւնն իւր կողմից որոշել էր ծախել յիշեալ թաղի մի մասը կայսերական կալուածական վարչութեան վրայ իւրաքանչիւր քառ. սաժէնը 4 րուբլով և խնդրում էր քաղաքային վարչութեանը հաստատել այդ որոշումը։ Բաւական երկար վիճաբանութիւնից յետոյ քաղաքային խորհուրդն ընդունեց վարչութեան առաջարկութիւնը, միայն որոշեց ամեն մի սաժէնը ծախել ոչ պակաս 5 ր. 50 կոպ.։

—

Երեք հայ մասնագէտներ մի ընկերութիւն են կազմել և տասն տարուայ արտօնութիւն ունենալ ու պայմանով վերցրել են էլէքտրական լուսավորելու Թամամշեան քարւանսարան և Թիֆլիսի ժողովարանը։

—

Ռուսաց սինոդի պրոկուրոր գաղտնի խորհրդական Սաբլերը Քութայիսից

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵԾ ԳՈՐԾԻ ՍԿԶԲՈՒՄ *)

Վ Ի Գ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

XVII.

Գիշերուայ ժամը երկսից անց էր։ Մարութեանների տանը վաղուց արդէն ամենքը քնած էին։ Այդ ժամին Աչխէնն էր միայն արթուն։ Նա նստած էր իւր փոքրիկ սենեակում և ինչ-որ նամակ էր գրում։ Կնոջ գրին յատուկ բարակ, փոքրիկ, իրարից բաժան-բաժան գրերն արագ-արագ շարւում էին իրար ետևից, լցնելով պատի թերթերի ամբողջ երեսները։ Նա գրում էր համարեա առանց կանգ առնելու, կարծես գրելիքն առաջուց անգիր էր արել։ Նա սանրած մազերից մի երկայն, բարակ փունջ ճակատից կախ էր ընկել թղթի վրայ և ստուերը հաղիւ նկատելի կերպով խաղում էր հագուստի թեքը մինչև արմունկն ետ քաշուած ձախ ձեռքի վրայ, որով պահում էր թուղթը։ Նամակը վերջացնելով, նա ստորագրութեան տեղ խաչ դրեց, յետոյ սկզբից մինչև վերջը կարդաց, մի քանի տեղ շտապ գրելուց բառեր էր բաց թողել՝ աւելացրեց, մի քանի տեղ էլ բառեր էր կրկնել՝ ջնջեց, փակեց ծրարի մէջ, հասցէն գրեց և պահեց սեղանի վրայ դրուած գրքերից մէկի մէջ։

Անկողին մտնելով, նա խոկոյն չկարողացաւ քնել, չնայելով, որ գիշերից արդէն բաւական անցել էր և ինքն էլ այդ օրը շատ յոգնած էր զգում իրեն։ Նա այն սովորական անհանգիստ դրութեան մէջ էր, ինչ դրութեան մէջ որ լինում է նա, որին կեանքի նոր եղանակ, նոր ապարէզ է սպասում, որ շուտով պիտի թողնի իւր ծննդավայրը, տանը, տեղը, ծանօթ ու սրտակից անձերը և պիտի գնայ ուրիշ, անծանօթ տեղ, ուր մարդիկ և իրեր ներկայանում են երեւակայութեան ստեղծած ուրոյն կերպարանքով։ Ինչ-որ թախիծ էր զգում նա իւր սրտի մէջ, անորոշ, ծանր թախիծ, ինչպէս այն մարդը, որ իւր ամբողջ էութեամբ ինչ-որ անհասկանալի, գերբնական երջանկութեան է ձգտում, բայց, միևնոյն ժամանակ, համոզուած է, որ այդ երջանկութիւնը չկայ աշխարհիս երեսին, այլ դրա տեղ կայ միայն տանջանք, տանջանք և դարձեալ տանջանք։ Նա դէմքը թաքից բարձի մէջ, և նրա մտքերը կեդրոնացան այն անձի վրայ, որի ձեռքը պիտի հասնէր նրա նամակը։ Երբէք այդ անձի պատկերն այնպէս վառ, այնպէս կենդանի կերպով չէր ներկայացել նրա աչքերի առաջ, ինչպէս այժմ։ Նա մտքում մի առ մի կրկնում էր նամակի այն կտորները, որոնք գրուել էին ինքնաբերաբար, որոնք այն վառ զգացմունքի անմիջական դեղումներն էին, որ նա այնքան ժամանակ զսպում էր յուսահատ տանջանքով…

Լուսադէմին մօտ նա հազիւ կարողացաւ քնել։ Քունը շատ անհանգիստ էր։ Ուղեղը դեռ ևս շարունակում էր գործել, ինչպէս ձգուած լար, որ մի անգամ ուժգին շարժելուց դեռ երկար ժամանակ ցնցւում դողդողում է, չկարողանալով միանգամից հանգստանալ։ Նամակի բառերն անկապ, անորոշ, տանջող կերպով շարւում էին նրա ուղեղի մէջ։

Զննայելով ուշ քնելուն, բայց և այնպէս վաղ վեր կացաւ. պէտք է գնար օր. Սահակեանի մօտ նրանից իւր ուղեւորութեան մասին մի քանի կարեւոր բան հարցնելու։ Նա շտապում էր, որպէս զի օր. Սահակեանին՝ նախ քան նրա ուսումնարան գնալը, տանը տեսնի. այնպէս էր հաշուել, որ այդ օրն այլ ևս հազիւ թէ յարմար ժամանակ գտնէր նրա հետ առանձնապէս տեսնուելու։ Բայց այդ առաւօտ նա իրեն սաստիկ վատ տրամադրութեան մէջ էր զգում։ Գլուխը կապարի ծանրութիւն էր ստացել։ Գիշերուայ թախիծն այս անգամ կատարելապէս տիրապետել էր նրան։ Այդ գիշեր պէտք է գնար։ Բայց այս անգամ այնպէս չէր ցանկանում գնալ… Եւ ուր պէտք է գնար.—մի կորած, մի անծանօթ տեղ, ուր ոչ ազգական ունէր, ոչ բարեկամ. մինչդեռ այստեղ, այս տանը, հենց միայն իւր սիրելի Նւոյի ընկերակցութիւնն էլ բաւական էր նրան։ Թւում էր, թէ այդ տնից հեռանալով, ընդմիշտ մի չափից դուրս սիրելի, մի թանկագին բան է թաղում, և այլ ևս երբէք չպէտք է վերադառնայ այդտեղ… Այդ նախազգացումն և անծանօթ տեղ գնալու երկիւղն այն աստիճան պաշարեցին և, դրանց հակառակ, այդ տան մէջ մինչև այդ ժամանակ վարած հանգիստ ու ապահով կեանքն այն աստիճան քաղցր ու ցանկալի թուաց նրան, որ նա սաստիկ տատանուեց—արդեօք ետ չկենայ իւր վճռից։ Բայց դա րոպէական սովորական թուլութիւն էր միայն, որ շուտով տեղ տուեց առաւել դատողութեան։

Մարութեանը, կինը, աղջիկը դեռ ևս քնած էին։ Աչխէնը շտապով լուացուեց, հագնուեց, առաւ գիշերը գրած նամակը, որպէս զի օր. Սահակեանի մօտից վերադառնալիս պոստ ձգէ, և դուրս գնաց։

Նրա գնալուց մի քառորդ ժամ յետոյ, ցաւագար աչքերով ծառան, երբ

*) Տես «Նոր-Դար» № 43։

Թիֆլիս է վերադարձել։ Նրա հետ Թիֆլիս է եկել Խմբէքի եպիսկոպոս Գաբրիէլը։

—

Մեզ հաղորդում են.—Մարտի 13-ին այստեղ կատարուէր Թիֆլիսի ս. Գէորգ եկեղեցու երկդասեան դպրոցի համար հոգաբարձուներ ընտրող պատգամաւորների ընտրութիւնը։

Ժողովին նախագահում էր գործակալ Տէր-Յովհաննէս քահանայ Մարտիրոսեանցը։ Հենց սկզբից մի կարգ մարդիկ, շրջապատելով նախագահի սեղանը, աջ ու ձախ սկսեցին աղմուկով թելադրել նրան իրենց կարգադրութիւնները։ Անկարգութիւնները սաստկանալով՝ ծխականներից մի քանիսը բողոքեցին այդ անկարգութեան դէմ, բայց նախագահն այսպէս պատասխանեց. «ինչ անեմ ես. ձեռ հեռացէք, տ՛ս, որ չեն հեռանում. ինչ անեմ. պօլիցիական հօ չեմ, տեսնում էք չեն լսում ինձ»։

Այդ միջոցին մի խմբակ սկսեց բղաւել. «դուրս, դուրս», և եկեղեցում այնպիսի մի աղմուկ բարձրացաւ, որպիսին միայն մաչտակեների ժամանակն է տեսնուած։ Սկսուեցան հայհոյանքներ, սպառնալիքներ, բրաւանցում. ով ինչ ուզում էր, այն էր գրում, գրել տալի. ով է մեղաւոր, ով արդար՝ հարցնող չկար. ծխականներից մի քանիսը լռհմութիւնից դուրս փախան, և նրանց տեղ ներս խուժեց կինտոների մի խումբ, որ անկարգութեանն աւելի ոյժ տուեց։ Նկատելով այս բոլոր անկարգութիւնները, ծխականներից աւելի խոհեմները, քանիցս անգամ դարձան նախագահին, որ վերականգնեցի կարգը, բայց տեսնելով նրա լռութիւնը և անտարբերութիւնը, բողոքելով կամեցան դուրս գնալ. միայն դռան բանալին պահել էին։ Դռան մօտ մի անհոգին խումբ կազմուեց։ «Մէք թողնիլ, մէք թողնիլ», «բաց արէք, բաց արէք», — բարձրացան անկարգ աղմուկներ, սպառնանք, հայհոյանք. Ներսից և դրսից սկսեցին դռանը զարկել։ Վերջապէս եկեղեցու դուռը բացուեց և մի խումբ ծխականներ հազիւ-հազ դլխներ թափեցին անկարգութիւնից. դուռն էլի չուտով փակուեց. դրսում դռջնամով ներսը չարունակուեց այդ սարսափնակ ընտրութիւնը։ Վերջն երեկոյեան ընտրութիւնը առաջնորդող նախագահը քարեհաճեց փաթաթել ընտրութեան թերթիկները և մինչ, ուպէս գի ժամասացութիւնից յետոյ երեկոյեան ժամը 8 ին չարունակէն ընտրութիւնը։ Ծանր տպաւորութեան տակ հեռացան խոհեմները՝ սալարէկը թողնելով աղմուկ սարքողներին։

—

Ռուսաց աշխարհագրական ընկերութեան մէջ պ. Մարկովից մի առաջարկութիւն է ստացուած հետազօտելու Գեօքչայի լիճը, որ նա մտադիր է տանել այս ամառ առանց միւրեւէ նպաստ խնդրելու յիշեալ ընկերութիւնից։ Աշխարհագրական ընկերութիւնը, «Նովոստի» թերթի ասելով, ընդունել է այդ առաջարկութիւնը, ի նկատի ունենալով, որ այդ հետաքրքիր լճի մասին մինչև այժմ թերի և անճիշտ տեղեկութիւններ կան։

—

Թիֆլիսի մասնաւոր փոխատու գանձարանների գործերը քննելով մեծամեծ զեղծումներ են գտնուած։ Թիֆլիսի ոստիկանապետն այդ զեղծումների մասին հարկաւոր արձանագրութիւնները կազմելով, ուղարկել է դատական քննիչին։

—

Գրոզնոյից, «Պրիազ. Կրայ» թերթի ասելով, հաղորդում են, որ Հախվերդեանին պատկանեալ նաւթային չատրւաննե րից № 2-ը, որ մի քանի հարիւր հազար պուդ նաւթ էր արտավիժում, դադարել է նաւթ արտավիժելուց։ Իսկ № 1 չատրւանը ներկայումս արտավիժում է օրական միայն մի հազար պուդ նաւթ։

—

Սոյն 1894 թուի մարտի 1-ից Հին-Նախիջևանի գաւառի Ջուլֆի գիւղում պետական բանկի խնայողական դրամարկղ է բացուած նոյն հիմունքների վրայ, ինչ հիմունքներ որ ունին նահանգական և գաւառական խնայողական դրամարկղները։

—

«Բիրժ. Վեդ.»-ի ասելով, ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը Բաթումի և Փոթիի նաւահանգիստները ռուսաց արտահանուող ապրանքների առևտրի պահանջներին համապատասխան դրութեան մէջ է դնելու չուտով։

—

Խարկովի համալսարանում Կովկասեան թռչակաւոր նշանակուած է բժշկական մասնաճիւղի մի ուսանող՝ Վլադիմիր Ժիդկով։

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ. — Ինչպէս լսում ենք, Սաղեանի հուչակաւոր վանքի հուչակաւոր վանահայրը, ի մխիթարութիւն բոլոր սաղեանցիների, թողնելու է Սաղեանը և գնալու է իւր նոր պաշտօնատեղին, Երնջակի ս. Կարապետի վանքը։

—Վիճակիս նոր քարոզիչ և Սաղեանի վանքի վանահայր, նաև Շամախու կոնսիստորիայի նախանդամ քարոզիչ Մակար ծ. վարդապետ Բարխուդարեանը ժամանել է տեղս և արդէն ստանձնել է իւր պաշտօնները։ Համարակութիւնը մեծ յոյս ունի հայր-սուրբի վերայ։ Ցանկալի էր, որ քարոզիչն հայրն ուշադրութիւն դարձնէ Սաղեանի վանքի վրայ և այժմեան աննախանձելի դրութիւնից ազատելով կարողանայ իւր անուան գիրքի մէջ դնել։

—

ՂԱՄԱՐԼՈՒՑ.—Լսում ենք, որ այս մարտ ամսի 17-ին Ղամարլուում լինելու է Դաւնիրասարի հայ և թուրք 44 գիւղերի միրաբի (ջրբաժանի) ընտրութիւնը։ Օր առաջ խորհուրդ կլտայինք Դաւնիրասարի հայ և թուրք հասարակութեանը, որ հիմիկուց լաւ մտածէին և այնպիսի մի անձնաւորութիւն ընտրէին, որը կարողանար բարեխղճութեամբ կատարել իւր ստանձնած պաշտօնը։ Միրաբի ընտրութեանն ամէն հինգ տանից մի վէքիլ էին գրում, որը և մասնակցում էր հինգ հոգու փոխարէն և շատ անգամ կաշառ առնելով՝ ում ուզում նրան էր տալիս իւր քուէն։ Լաւ կլինէր, եթէ ամէն տանից մէկ մարդ մասնակցէր ընտրութեանը, որով ամենայն խառնակութիւնների ու աղմուկների առաջը կառնուէր։

—

ՓԱՐԻԶԻՑ հետևեալն են գրում «Արևելք»-ին.—«Այսէ 23 տարի առաջ նախաձեռնութեամբ և ջանիւք տօքթօր Սիմոն Ռափայէլեանի և խումբ մը ուսանողաց օժանդակութեամբը, հիմնուեցաւ Ուսումնասիրաց Ընկերութիւնը, որուն նպատակն է մերայնոց բարձր ուսմունք տալ։

«Արդ՝ վերջի ընդհանուր ժողովոյն մէջ, որ տեղի ունեցաւ անցեալ ամիս (փետրուարին) պատուարժան Մ. Մարկոսեանի հիւրընկալ սրահին մէջ, մեծ գոհութեամբ իմացանք, որ ընկերութեան դրամական վիճակը գոհացուցիչ է, չնորհիւ 30 ընկերաց նպաստներուն. արդէն թէհրանցի հայ ուսանող մը կըպահուի Մըլէօնի էքօլ Նօռմալին ուսանող հայթայթելու դպրոցին մէջ, և որուն վրայօք տեսուչը մեծ գովասանքով լեցուն տեղեկութիւններ կուտար. ուստի ժողովը հաճեցաւ սիրով ընդունել նոր առաջարկութիւն մը, երկրորդ սանի մը համար, բարեհաճակ Մարգարեան աղա Միքայէլի որդին, ի նշան երախտագիտութեան այս պատուական հօր, որ Պարսկաստանի հայոց կրթական գործին համար անմոռանալի ջանքերըրած է։

«Նաև ուրախութեամբ կիմանանք, որ այս օրերս աշխարհիկ ուսանող մը կաշխատի ընկերութիւն մը կազմել Պարիզի աղքատ ուսանողաց ձրի բնակարան հայթայթելու համար. չի զարմացանք լսելով որ աղնուաժիրտ տօքթօր Քէմհաճեան չէ զլացած իւր օժանդակութիւնը նուիրել այս գործին յաջողութեանը համար»։

—

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

—

Կ. Պոլսոյ Խառն Ժողովը Նկատողութեան պիտի առնու ծրագիր մը, որուն համաձայն՝ գաւառաց Առաջնորդք յետ այսորիկ ուղղակի կեդրոնէն պիտի ընտրուին և այն եկեղեցականք, որք առաջնորդական պաշտօնի մը կոչուելով չուզեն ընդունիլ զայն, մայրաքաղաքիս մէջ պաշտօն չպիտի կրնան վարել և պիտի հրաւիրուին քաշուիլ իրենց ցոյց տրուելիք վանք մը։ Այդ ծրագրոյն կցուած է նաև մայրաքաղաքս գտնուող եկեղեցականաց մէկ ցուցակը։

—Արթուկան նախարարութիւնը վաւերացուցած է 145 կտոր դասագրքեր հայերէն, օսմաներէն և ֆրանսերէն արտօնելով անոնց գործածութիւնը թէ Կ. Պոլսոյ և թէ գաւառներու հայ վարժարանաց մէջ։ Այս դասագրքերուն անունները քաղուած են յառաջագոյն Պատրիարքարանի կողմէ մատուցեալ ցուցակէ մը։

—Վեհ. Սուլթանն իւր հայրախնամ հոգածութեամբ՝ կայս. մասնաւոր արկղէն եօթանասունը հինգ հազար ղրուշ չնորհած է՝ Կարնոյ կողմերէն Տրապիզոն գաղթող ժողովրդեան ի նպաստ։

—Կարինէն կըգրեն թէ արմտեաց յանձնաժողովոյ և Խտարէի ժողովոյ ոըոշմամբ, խրաքանչիւր անձի օրական հարիւր տրամի հաշուով երեսուն օրուան բաւող արմտիք բաշխուած են եօթը հազարէ աւելի անձանց, որոց կարօտ վիճակն հաստատուած է։ Այս առթիւ բարեխաղթութիւնք եղած են վասն կենաց Վեհ. Սուլթանին։ Բասէն գաւառակը գրկուած է երեք հազար քիլէ ցորեն։ Օվա գաւառակին կարօտելոց մէկ ցուցակը պատրաստուելու վրայ է, նոյն տեղն ալ ցորեն զրկուելու համար։

—Եգիպտոսի Խոխ. բարձր. Ապպաս փաշա՝ Գահիրէի յունաց, հայոց, կաթոլիկներու և բողոքականաց հաստատութեանց իւրաքանչիւրին քառասուն սակի նուիրած է։

—Կ. Պոլսոյ Զարդարեան Գրատունը ձեռնարկած է կարևոր երկասիրութեան մը, որ տպագրութեան կըյանձնուի այս օրերս «Ցիշատակարան» անուն վեց հատորէ բաղկանալի կենսագրական աշխատութիւն մ'է այն, որ պիտի պարունակէ՝ ամիրաներէն սկսեալ մինչև մեր օրերու ծանօթ անձնաւորութեանց պատկերները, կենսագրական տեղեկութիւններով և իւրաքանչիւրին ինքնագիր մէկ քանի տողով։ Պատկերներու փորագրութիւն յատկապէս Վիեննա յանձնարարուած է։

—

ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՇԽԵԱՆԻ ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

(Ուղղուած է առաջնորդներին, առաջնորդական տեղապահներին, պատրիարքական փոխանորդներին և վանահայրերին)։

—

Գերապատիւ սիրելի,

Մեր քանիցս գրած շրջաբերականներն, Կառավարութեան ձեռնուած ջանքերն և մանաւանդ Նորին Կայսերական Վեհափառութեան՝ յաճախ ցուերաց նկատմամբ ցոյց տուած թոյլութեան և անկլիւշտութեան քաղցր ազդեցութիւնը պէտք էր որ իրենց պտուղը բերէին ժողովրդեան մէջ, այն է՝ խաղաղութիւն և հանդարտութիւն հաստատուէր ամէն կողմ. բայց շատ ու շատ ցաւալի է տեսնել՝ որ տեղ տեղ գաւառաց մէջ տակաւին կըշարունակեն խռովութիւնք. անկարգութիւնք և սաստկութիւնք դեռ ևս չեն վերջանար։

Կառավարութեան կողմանէ կըգիտուի՝ թէ գաւառաց մէջ առաջնորդք և հոգևորականք՝ ոմանց սատանայական անարժան յանդգնութեանց վրայ անտարբերութեամբ կընային, խաղաղութեան պահպանման գործոյն մէջ Կառավարութեան չեն աջակցիր, և՝ ոչ սաստկացուցածին է՝ իրենց անտարբերութեամբն ու լռութեամբն արտաքուստ երևցնել փոխանակ դրդմանց առաջն անցնել կարծես թէ ուժ կուտան, ապա թէ ոչ կ'ըսուի, մինչև հիմայ շատոնց սատանաները կըպակսէին, և խաղաղութիւնը կըհաստատուէր։

Այլ սակայն, Սիրելիք, երբ անհատներ ուրանցմէ Կառավարութեան անհաւատարմութեան յանցանօք դժգոհելու պատճառ կուննան՝ արդարև Հայ ազգի կըպատականին, երբ արտաքին թելադրիչք յանուն օգտի Հայ ազգին իրենց ներշնչումները կըքօղարկեն, երբ հայանուն բախտախնդիրներ իրենց որոգայթը յանուն ազգասիրութեան կըլարեն, և ազգին հանրութեան պատին և թանկագին շահերը բոլոր մասերով կըկործանեն, տեղի կա՞յ միթէ լռութեան և անտարբերութեան, ո՛չ ապաքէն պէտք է ձայն բառնալ յանդիմանել սատանաներն, և գործադրել այնպիսի միջոցներ՝ որ զսպուին, ուպէս զի իրենց երեսէն խել մը պարզամիտներ վտանգէ փրկուին։

Արդ՝ այս անգամ ևս ներկայ շրջաբերական թղթովս կըծանուցանեմ Ձեզ և կաղաչեմ յանուն իսկական և հաստատուն ներկայ և ապագայ օգտի ազգին.

Նախ՝ իւրաց վիճակին վրայ անտարբեր մի՛ գտնուիք, խրատեցէք ժողովուրդն և համոզեցէք թէ ազգին ընդհանրութեան կամքն իւր Կառավարութիւնը վշտացնել չէ երբէք, այլ ին կամքն անարժան և անհետևական խըլըր-

* * *

երկար կոթաւոր խողանակը ձեռքին՝ տեսնում էր սանդուղքը, հենց դռան մօտ մի ծրար գտաւ։ Նա վերցրեց այդ ծրարը, դէս շուռ տուեց, դէն շուռ տուեց, նայեց վրան գրած հասցէին և, որովհետև կարդալ չգիտէր, ոչինչ չհասկացաւ։ Նա զարմացաւ միայն, թէ ինչու նամակաբերն այդ ծրարը դռան վրայ չինած նամակների և լրագիրների «բլիկի» չէր ձգել, ինչպէս անում էր միշտ, այլ դռան ճեղքից էր ներս ձգել։ Սակայն, դռանը նայելով, տեսաւ, որ դա այնպիսի ճեղք չունէր, որտեղից կարելի լինէր ծրար ներս ձգել, ուստի այդ բանի վրայ էլ զարմացաւ։ Նա մանրամասնաբար զննեց դռան չորս բոլորքը և, վերջապէս, այն եզրակացութեան եկաւ, որ ծրարը կարող էր դռան տակից ներս ձգուած լինել, ուր փոքրիկ բացուածք էր մնում։ Ծրարը ծոցը դնելով, նա շարունակեց սանդուղքն աւելել։

Որովհետև այդ օրը, բաց սովորականին, հօրից ու մօրից վաղ վեր էր կացել Նեան, ուստի ծառան տուած ծրարը նրան յանձնեց, յայտնելով նրան իւր գտնելը, թէ ինչու նամակաբերն այդ ծրարը փոխանակ նամակների արկղիկը ձգելու, դռան տակից էր ներս ձգել։

—Այս նամակը պոստից չէ. մարկ չըկայ վրան,—ասաց Նեան, հասցէն կարդալով։

—Բա՞ս,—հարցրեց ծառան և նորից զարմացաւ։

—Հեռացիր լաւ. հիմա երկար ու բարակ հարց ու փորձ կ'անէր Սոլաւիր։ Աշխէնը հօ դուրս չի՞ գնացել։

—Պա՛հ,—բացականչեց ծառան,—էն ա, նա ա կորցրել. տարաւօտը վազ-վազ գնաց։

—Դէ գնա բանիդ։

Ծառան, վերջապէս, կարողացաւ փարատել իւր կասկածը. ծրարը կորցրել էր Աշխէնը։

Նեան ծրարի հասցէին նայելուն պէս այդ եզրակացութեանն եկաւ, որովհետև նա ճանաչեց Աշխէնի ձեռագիրը։ Նամակն ուղղուած էր Նեայի եղբօրը—Արմենակին։

Նեան գիտէր, որ Աշխէնն երբէք իւր կողմից առանձնապէս նամակ չէր գրել Արմենակին։ Մայրութեանների անից հեռացած որդուն յաճախակի դնացող նամակները սովորաբար գրում էր կամ ինքը Մայրութեանը, կամ Նեան,—առաւելապէս վերջինս,—իսկ տան միւս անդամներն իրենց կողմից մի քանի խօսքով սովորաբար բարևներ էին աւելացնում իրենց ստորագրութեամբ. այնպէս որ, այդ նամակներն ընդհանուր բնաւորութիւն կրելով, բովանդակութիւնն էլ յայտնի էր լինում ամենքին։ Այդ հանգամանքն ի նկատի ունենալով, Նեային խիստ անախորժ թուաց Աշխէնի ծածկամտութիւնը, որ նա այժմ ակնյայտ տեսնում էր թէ՛ գտնուած նամակի փակուած ծրարից և թէ այն բանից, որ Աշխէնը չէր յայտնել, թէ ինքը նամակ է գրելու կամ արդէն գրել է Արմենակին, և, ինչպէս երևում է, ամենևին չպէտք է էլ յայտնէր, որով հետև պարզ է, որ նա նամակը գրել է թաքուն և վերցրել է իւր հետ, որպէս զի պոստը ձգի։ Աշխէնի այդ վարմունքը Նեային գիտ չգալով հանդերձ, նրա մէջ, միևնոյն ժամանակ, հետաքրքրութիւն զարթեցրեց. արդեօք ինչ է գրել այդ նամակի մէջ, որ ուզեցել է գաղտնի պահել։ Առանց երկար ու բարակ մտածելու, խկոյն նրան կասկածի տեղի տուաւ Աշխէնի՝ իրենց տան մէջ գրեթէ օտարի պէս ապրելը, որ Նեան միմիայն նրա բնաւորութեանն էր վերագրում։ Նրան այնպէս թուաց թէ իւր հօրեղբօր աղջիկը դժգոհ է իրենց տանը վարած կեանքից, թէև շատ լաւ գիտէր, որ իւր հայրն ու մայրը նրան ամենաչնչին դժգոհութեան անգամ տեղիք չէին տուել երբէք։ Եւ այդ հանգամանքն անմիջապէս նրան այժմ այնպէս տրամադրեց, թէ Աշխէնն այդպէս անըմբռնելի կերպով գիւղական վարժուհու պաշտօնով հեռանում է իրենց տունից գլխաւորապէս այդ կեանքից ազատուելու համար։ Իսկ այդ տրամադրութիւնն Նեային այն եզրակացութեան բերեց, թէ Աշխէնն իւր նամակի մէջ յայտնելով Արմենակին իւր դէպի գիւղ հեռանալը, միևնոյն ժամանակ բացատրում է դրա գլխաւոր չարժառիթը—իւր դժգոհութիւնն իւր հօրեղբօրից, սրա կնոջից և, գուցէ, իրենից, Նեայից։

«Բայց մենք նրան ինչ ենք արել, ինչ... Եւ ինչու անպատճառ Արմենակին է յայտնում իւր դժգոհութիւնը և ոչ ինձ... Միթէ Արմենակն աւելի մօտ է նրան, քան թէ ես», զայրացած մտածում էր Նեան, տեսնելով, որ ենթադրութիւնները հետզհետէ աւելի ու աւելի խճճում են իւր միտքը։

«Ո՛չ, ինչ ուզում է՝ լինի, բայց նա չպէտք է ինձնից ծածուկ պահէր», այս անգամ արդէն կատաղեց Նեան և ուզեց պատռել ծրարն ու նամակը կարդալ, բայց զսպեց իրեն։ Նա նոյնութեամբ պահեց ծրարը և մտադրուեց, որ երբ Աշխէնը վերադառնայ, յանձնի նրան և, խիստ յանդիմանելով, ուղղակի պահանջի նրանից, որ նա ինքը պատռի ծրարը և կարդայ իւր առաջ։ Իսկ եթէ Աշխէնն այդ չի անիլ, այն ժամանակ Նեան ուղղակի կ'ասի նրան, որ նա վատ, ապերախտ աղջիկ է։

«Այո՛, վատ և ապերախտ, որովհետև ես էլ, հայրիկն էլ, մայրիկն էլ—ամենքը, ամենքս սիրում ենք նրան»։

(Շարունակելի)

ՆԱՐ-ԴՈՍ

տումներով և զզուելի յանդգնութիւններով իշխանութիւնն զլացեցնել չէ երբէք, այլ՝ անկեղծաւոր հաւատարմութեան իրական հաւաստիք իւր սիրեցեալ Վեհապետին հայրական գութն և ողորմած սիրտը շահիլ։

Երկրորդ՝ ժողովրդեան անխախտ և միամիտ մասը խրատեցէք և զգուշացէք որ չանկանի ի ծուղակ Թիւրդբութեան, իսկ անխրատ սահմանկներուն համար դուք հոգևորականքդ դատախազ կանգնեցէք Կառավարութեան առջև՝ երբե դատախազը ազգային հաւատարմութեան պատուոյն։

Երրորդ՝ մի՛ թոյլ տարէք որ ժողովուրդն ստոր անոր անհատական խնդիրն բազմութեամբ սատանէ, ամբոխել և ամբոխ կուտելով, այլ վարժեցուցէք որ անհատք իւրեանց անձնական խնդրոց համար Կառավարութեան պատկանեալ ժողովոց դիմեն, զի բարեգութ Կայսեր կամաց հակառակ իւր հպատակներէն որոյ որ կենայ, ընչից և պատուոյ դէմ սճիր գործուի, յանցաւորք ինչ աստիճանի և վիճակի ալ պատկանին, կըպատժուին։ Իսկ հանրական կամ կրօնական խնդիրներն ալ դուք ինքնին ստանձնեցէք պաշտպանելու, տեղական ձեռնհաս դիւանաց դիմեցէք, և երբ տեղական իշխանութեան պաշտօնէից բնած ընթացքէն գանգատելի պարագայ մը կունենաք, Պատրիարքարանիս միջնորդութեան դիմեցէք պատմելով իրողութիւնն ամենայն ճշգրտութեամբ և պարագայիւք, սակայն առանց երբէք չափազանցութեան։

Չորրորդ՝ ժողովրդեան մէջ եթէ գտնուին այնպիսիներ՝ որք ընկերէն վրէժ մը լուծելու ամբարիշտ կանխամտածութեամբ, և կամ ինքն իրեն համար անձնական շահու պատեհութիւն մը ստեղծելու յոռի խորհրդով՝ առաջի Կառավարութեան անիրաւ և անճիշդ դեկոյցներ կընեն, պատուէր տուէք և զգուշացուցէք, չգործեն այնպիսի պատրուակեալ հաւատարմութիւն՝ որ զընկեր կըկործանէ, և վայրապար կըզբաղեցնէ Կառավարութիւնը։

Վերջապէս յանուն աստուածային սիրոյ և առաքելական պատուիրանաց և ի փառս համբաւոյն հաւատարմութեան ազգին առաջի Օսմանեան փառապանծ գահուն՝ կըպատուիրեմ՝ զի որ ինչ պարտաւորութիւն բխանէր է հանդէպ քաղաքային իշխանութեան ընդ որով կ'ապրի, զայս միշտ քարոզէք ժողովրդեան և յորդորէք ի հաւատարմութիւն։ Այս է ազգին հանրութեան փափագն ու նպատակը, որպէս և Աստուծոյ կամքը։

Աղօթարար
Պատրիարք Կ. Պոլսոյ
ԽՈՐԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

9 փետրուար 1894.

ՀԱՅԵՐՆ ԱՆԴՐ-ԿԱՍՊԵԱՆ ԵՐԿՐՈՒՄ

Ռուս-Ախալթէքեան պատերազմներն առերբ մեծ ապարէզ բաց արին. ճարպիկ հայերն, առանց ժամանակ կորցնելու, Թափուեցան Անդր-Կասպեան երկիրը և սկսեցին մանր-մանր առևտրով պարապել ռուս զինուորների և տեղական բնակիչների մէջ։ Ինչպէս հին ժամանակներում փիւնիկեցիներն Սպանիայի բնակիչներին տալիս էին չնչին ապրանքների կտորտանքներ և փոխարէնը նրանցից ոսկի ու արծաթ առնում, նոյնը և կատարում էին Նորեկ հայերը։ Մանրուքներով կարողանում էին դուրս կորզել Թեքէների արծաթներն ու Թանկագին իրերը։

Ռուս զինուորները ևս մեծ օգուտ էին հասցնում նրանց։ Ոմանք մի քանի չէչ արաղ ու գինի վերցրած ման էին գալիս խմիչք սիրող զինուորների հետ, և նրանց կողէկները Թափ տալիս մի բաժակ արաղով կամ գինով։

Փոքր առ փոքր այդ մանրավաճառներից շատերն առաջ անցան և դարձան բանակների պաշար հասցնող կապալառուներ, որոնք և յաջող հանգամանքներից օգտուելով՝ դիզեցին հազարներ ու հարիւր հազարներ։ Տարի մէկը, որ կշռում էր 10—13 պուդ, նոյն ընկած Թեքէները պահել չկարողանալով այդ կրիտիքական ժամանակներում, գնողներին տալիս էին 25—30 դահեկանով (7½—9 ր.), իսկ գնող կապալառուները բաց էին Թողնում զինուորներին պուդը 4,—4 ր. 50 կ.—5 րուբլով։ Ահա ինչ բարեյաջող դիպուած էր, որ հայերի գրպանները հարստացրեց։

Երբ այդ լուրը տարածուեցաւ ամենուրեք, երբ մարդիկ իմացան, որ Թեքէների երկիրը կաթ ու մեղր է բղխում, մեծ բազմութեամբ Թափուեցան այդ Նոր Աւետեաց երկիրը, հարստութեան աղբիւրից փողի շահմարաններ կազմելու։ Այսպէս Անդր-Կասպեան երկիրը լցուեցաւ ազգի-ազգի մարդկանցով, որոնց մէջ ճարպիկութեան, հարստութեան, նաև Թուի կողմից՝ առաջին տեղը հայերն էին բռնում։

Պատերազմները վերջացան Գեօգ-Թեփէյի վերջնական և արիւնահեղ կործանումով։ Թեքէները հնազանդուեցան, խոնարհուեցան Սկոբելևի բուռն զօրութեան առաջ. ռուսը տիրապետեց և խաղաղութիւնը հաստատուեց կատաղի տեղացիների մէջ։

Այդ խաղաղութեան հետ հայերն ևս պատերազմին զինուորների հետ դանադան կողմեր Թափառեցին։ Ուստի և նրանք կամ պէտք է վերադառնային իրենց հայրենիքը մեծ կարողութեան տէր դարձած, կամ Թէ՝ պէտք է այդ իսկ երկրում այնպիսի գործի ձեռք զարկէին, որ Նստակեաց կեանք վարէին։ Այդպէս էլ արին։ Նրանք դանազան տեսակ չինութիւններ չինեցին և սկսեցին ուրիչ գործերով պարապել։

Այժմ, քանի որ Նրանք Նստակեաց կեանք պէտք է վարէին, իրենց ունեցած-չունեցածն իրենց նոր սկսած գործերում պէտք է երեւան գար, այդ ժամանակ միայն մի հայեացքով էլ կարելի էր իմանալ, Թէ այդ սոյլապան, մանրավաճառ մարդիկն ինչի տէր էին դարձել։

Կրասնովոդսկից մինչև Սամարղանդ կանգնեցին հոյակապ, լի դանազան ապրանքներով մագազիններ, կապալները չատացան, և դրանց կապալով վերցնողները, համարեա առանց բացառութեան, հայերն եղան։ Նէֆետւոյ չարչին այսօր այնպիսի մագազին էր բաց արել, որ մտնողն այդ հարստութեան առաջ պատկառանքով էր կանգնում. զինուորների մէջ սոյլապանութիւն անողն այսօր ամբողջ Անդր-Կասպեան զօրքի պաշարն էր հասցնում։

Հայերի ճարպիկութիւնը, առևտրական ընդունակութիւններն ու խելացիութիւնն այստեղ ինքն ըստ ինքեան երևան են գալիս։ Եւրոպացի շատ ճանապարհորդներ խոստովանել են այդ իրենց գրութիւններում։ Եւ ինչպէ՞ս չխոստովանեն։ Հայերի հետ Անդր-Կասպեան երկիրն անցել են նաև բազմաթիւ Թուրքեր, և այդ Թուրքերից նրանք, որոնք իրենց հետ բերել են դանազան իրեղէններ, խանութ բացած մութ կողմերում, խանութպանութիւն են անում, իսկ մնացածները, որ ոչինչ չեն բերել, այնպէս էլ մնացել, կամ համբալութիւն են անում, կամ չարչիութիւն, և կամ՝ շատ-շատ՝ բախկալութիւն ու հալլաբութիւն. Թէ տես Նրանցից մէկը փառաւոր մագազին կամ Նշանաւոր կապալ ունենայ, չկայ. եղածները բացառութիւն են կազմում։ Նրանք սկզբում բռնուելով հայերի հետ, չէին կարողացել մրցել, և տեղի էին տուել, աւելի լայն ասպարէզ Թողնելով վերջիններին։

Նատ-քիչ տեղեկացանք, որ հայերը Թեքէների երկրում օգտուելով հանգամանքներից, մեծամեծ կարողութիւններ տէր դարձան. այժմ Նոյնպէս քիչ-միչ տեղեկանանք, Թէ Նրանք ինչպէս են վերաբերւում դէպի իրենց բուն հայրենիքի ազգայինները, դէպի ազգային խնդիրները։

Բուն Հայաստանում ապրող հայերն իրենց առևտրական ընդունակութիւններով հանդերձ, ունին նաև ազգային ինքնասիրութիւն, ազնիւ զգացմունքներ, բարի ձգտումներ. բայց այդպէս չեն Անդր-Կասպեանի հայերը։ Նրանք չեն ուզում մասամբ գոնէ նմանել Հնդկաստանում եղած հայերին, որոնցից մէկը ողջ Հայաստանն անգամ գնել ցանկացաւ։

Հեռանալով մայրենի հողից, Նրանք հեռացել են նաև ազգային ամեն բանից. շահի համար եկած լինելով՝ ամենքն էլ ընկած են շահի յետևից և իրենց կեանքը միանգամայն ամփոփելով չահասիրական նպատակներով, փակուել են առևտրի միակողմանի ասպարէզում և չեն ցանկանում ելնել այդ ասպարէզից, այդտեղից դուրս նայել չեն ուզում, ուստի և չեն տեսնում, Թէ ինչ է կատարւում իրենց հայրենիքում, և ինչ է պահանջւում իրենցից։ Ունեցած հարստութիւնից եղբայրներին մաս հանել չգիտեն. լրագիրների կամ մի այլ միջոցով կազմուող հանգանակութիւններին բարեկամաբար չեն նայում, իսկ երբ պատահում է, որ մի քանի սատանեակ հազարատէրերը ցուցակում ստորագրուելով՝ մի քանի րուբլի են ..ն բերում, հպարտանում են, որ իրենք բարեգործութիւն արին։ Բայց այդ մէկ-մէկ րուբլիներից ինչ օգուտ։

Ուսումնարան չունին և շատ էլ հոգս չեն անում. իրենց երեխաները նախ քան մայրենի լեզուին ծանօԹանալը, օտար լեզուներ են ընտելանում, որոնց մէջ այդպիսով հենց սկզբից իսկ ծագում է մի տեսակ սառնութիւն ու անտարբերութիւն՝ դէպի իրենց մայրենի լեզուն, դէպի հայ եղբայրները։ Կարծես անկարելի է, որ ուսուցիչ վարձեն և գոնէ տներումը սովորեցնեն իրենց երեխաներին մայրենի լեզուն, հայոց գիրը։

Գործակատարներն իրենց գործատիրոջ նման ազգային գործերի հետ բան չեն ունենում, խորշում են Նրանցից։ Գարապ ժամանակները ժողովուել, խօսել, վիճել, մտքեր փոխանակել չկայ. Թէև Նրանց մէջ կան և լինում են նաև հասկացող, դատող երիտասարդներ, սակայն Նրանք էլ ճարահատեալ գրեԹէ միանում են ընդհանուր հոսանքին, և Նրանց հազիւ է աջողւում, օրինակի համար, տարեկան գէԹ մի անգամ Ներկայացում տալ կամ ընԹերցանուԹեամբ պարապել։

Ելի փառք և պատիւ հայ կանանց։ Անդր-Կասպեան երկրում միայն Նրանք են, որ հաւատարիմ են իրենց եկեղեցուն, ազգային սովորութիւններին, զըԹառատ են և անձնուԹեամբ յիշում են իրենց հայրենիքը։ Այդ էլ մեծ բան է։ Սիրում են իրար տուն հիւր գնալ, խօսել, զրուցել, յիշել իրենց հայրենիքում անցկացրած օրերը, պատմել դէպի ղանազան սրբեր կատարած ճանապարհորդութիւնները և այլն։ Այդ այցելութիւնների մէջ Թղթախաղը Նրանց համար անծանօԹ է. ընդհակառակը՝ խաղողողներին ատում են և պախարակում։

Երբ Նրանցից մէկն ու մէկը տնից դուրս գայ, հայ կնոջ յատուկ համեստութիւնից երբէք չի դուրս գալ. դուրսը Նա շրջում է բոտ մեծի մասին իւր ամուսնու կամ երեխայի հետ։ Եւ այն մարդիկ, որոնք սովորաբար անհամեստ հայեացքներ են ձգում օտար կանանց վրայ, հայ կնոջ վրայ Նայում են յարգանքով, Նոյն իսկ պատկառանքով։ Այո, հայ կինը Անդր-Կասպեան երկրում, ինչպէս և ամեն տեղ, պատուի կողմից միւսներից բարձր է կանգնած։

Մ ա հ ի կ.

Ուզուն-Ադա։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒՇԻ, 25-Ն յանուարի.—Կարդալով Թիֆլիսում հրատարակուող յիշոցարան Թերթի № 20-րդում Շուշից տեղեկ Մարիամեան օր. ուսումնարանի վերաբերեալ հաղորդած մի լուրը, պարտքս եմ համարում իբրև գործին լաւ ծանօԹ մարդ մի երկու խօսք ասել։

Վերոյիշեալ Թերթը տեսնելով, որ Թիֆլիսի Մարիամեան-Յովնանեան դպրոցի դէմ յայտնի Նպատակով սկսած արշաւանքն անաջող է անցնում, այժմ իւր ուժասպառ զէնքը լրատուի միջոցով փորձում է ուղղել և Շուշու հայ օր. ուսումնարանի դէմ։

Լրատու պ.-Ն ասում է՝—«Նոր հոգաբարձուների վրայ պարտք կայ ազատել դպրոցն իւր ընկած վիճակից։ Դպրոցի ուսուցչական խումբը կազմուած է մեծ մասամբ ոչորմելի վարժուհիներից և ուսուցիչներից» և այլն։

Ի՞նչ է կամեցել ասել լրատուն, այդ ինքն էլ չգիտէ, այնպէս առանց փաստերի չէր ասել։ Արդեօք հայկաբան է նա, որ խօսում է հայոց լեզուի մասին, եղե՞լ է նա վարժուհիների և ուսուցիչների դասերին, որ Նրանց ընդունակութեան կամ անընդունակութեան մասին դատողութիւն է տալիս։ ԵԹէ լրատուն շատ ու քիչ բանիմաց և ուսումնարանի բարգաւաճման ու առաջադիմութեան նախանձախնդիր մի անձնաւորութիւն լինէր, Նա յաճախ կայցելէր ուսումնարան՝ ուսուցիչների դասերը լսելու և այնուհետև կանէր իւր եզրակացութիւնը։ Լրատուն ինչ-ինչ հանգամանքներից դրդուած չխօսում է աւագ վարժուհու և հայոց լեզուի վարժուհու վրայ, ասելով, որ Նրանք հայոց լեզուի մէջ իբր Թէ անընդունակ են։ Այդ էլ, ի հարկէ, առանց յետին Նպատակի չէ, ինչպէս առանց այդպիսի յետին Նպատակների ոչ մի անձնաւորութեան և հաստատութեան դէմ յարձակումներ չէ գործում այն Թերթը, որ յանդգնութիւն ունի դաւալու, Թէ իրեն սկզբունքն է հետապնդում և ոչ Թէ անձնաւորութիւնը... Իբրև բնիկ տեղացի և աւելի մօտ Թէ ուսումնարանի և Թէ ուսուցչական խմբին, ես այս միայն գիտեմ, որ օրիորդաց ուսումնարանը կանգնած է իւր դրութեան բարձրութեան վրայ, ուսուցչական խումբն աշխատում է համերաշխութեամբ և մեծ եռանդով, որով և գրաւած ունի հասարակութեան համակրութիւնը։ Դպրոցը յաճախողները՝ մասնաւոր Թէ պաշտօնական մարդիկ միշտ գոհ սրտով են հեռացել դպրոցից։ Մի քանի առարկաներից այս դպրոցը, որ ծխական է, մեր օրհնուած Թեմ. դպրոցից բարձր է։ Այսպէս օր. Թեմ. դպ. Դ-րդ դասարանի աշակերտները ռուսերէնից և մանաւանդ հայերէնից չեն կարող օր. դպրոցի երկրորդ դասարանի աշակերտուհիների հետ մրցել։ Մի խօսքով ամբողջ ուսուցչական խումբն արժանի է իւր կոչման և համապատասխան իւր պաշտօնին։

Թէպէտ մենք մասնաւորապէս ոչ մի Նշանակութիւն չենք տալ և չպէտք է տալ վերոյիշեալ Թերթի զրպարտութիւններին, որ Նրա բանն ու փեշակն է, բայց եԹէ մենք մի բան գրում ենք Նրա դէմ, այդ միայն այն պատճառով, որ մեր հասարակութեան ուշադրութիւնը հրաւիրենք այդ Թերթի մէջ ապատանող միջազգային տիրացուների վրայ, որոնք ամեն տեղ խցկւում են իրենց քիԹը։

Արգոս.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԼԻՒԴՈՒԻԿ ԿՈՇՈՒՏ

Հեռագիրն արդէն գուժեց, որ Իտալիայի Տուրին քաղաքում վախճանուել է ունգարացի յայտնի քաղաքական գործիչ Լիւդուիկ Կոշուտը։ Ձնայելով, որ Կոշուտը խորին ծերութեան էր հասած,—Նա 93 տարեկան էր—և Նրա մահն օր աւուր սպասում էին, այնուամենայնիւ Նրա կորուստը ցնցեց ամբողջ Ունգարիան։ Եւ այն խորին վիշտը, որով Ներկայումս համակուած է ամբողջ Ունգարիան, շատ բնական է, քանի որ Ունգարիան իւր Ներկայ քաղաքական կազմակերպութեամբ համարեա ամբողջապէս պարտական է Կոշուտին, որն իւր հայրենիքի համար այն Նշանակութիւնն ունի, ինչ Նշանակութիւն ունէր Գարիբալդին իւր հայրենիքի՝ Իտալիայի համար։

Կոշուտն այնպիսի մեծ անձնաւորութիւններից է, որոնք մի Նոր դարագլուխ են ստեղծում իրենց ազգի համար, որոնք քաղաքականապէս վերակենդանացնում են մի ամբողջ ազգութիւն։

Լիւդուիկ Կոշուտը ծնուել է այս դարի սկզբին Մոնոկում։ Նա ազնուական ընտանիքի զաւակ էր և ստացաւ լաւ կրթութիւն։ Կոշուտն իւր գործունէութիւնն սկսեց լրագրական ասպարէզում։

Կոշուտի փայլուն գործունէութիւնն ամբողջապէս վերաբերում է քառասնական Թուականներին. սակայն այդ գործունէութիւնն այնքան բեղմնաւոր և արդիւնաւէտ էր, որ մեծ ազդեցութիւն և խոր հետք Թողեց Ունգարիայի Ներկայ դարի քաղաքական կեանքի վրայ։ Կոշուտը 1841—44 Թուականներում խմբագրում էր «Pesti Hirlap» Թերթը, որի մէջ շատ եռանդուն կերպով պաշտպանում էր ունգարների ազգային իրաւունքները։ Նա 1847 Թուին ռայխստագի անդամ ընտրուեց. ռայխստագում Նա ընդհանուրի ուշադրութիւնը գրաւեց իւր ճարտար լեզուով և քարոզած Նոր գաղափարներով. Նա պահանջում էր, որ Աւստրիայի բոլոր ազգութիւնների իրաւունքները հաւասարեցնուին, ոչ-քրիստոնեաների դրութիւնը բարելաւուի և երկրագործ դասակարգից առնուող հարկերն ու այլ պարտաւորութիւնները Թեթևացնուին։ Սակայն բացի այդ ընդհանուր մարդասիրական գաղափարներից, Կոշուտի ամենամեծ ձգտումն Ունգարիայի ազգային իրաւունքների վերականգնումն էր, որին Նա ձգտում էր ամենայն հաստատամտութեամբ, քաջաբար և առանց տատանուելու։ 1848 Թուին հայրենասէր ունգարացի պատգամաւորները պահանջում էին, որ ունգարական անկախ մինիստրութիւն կազմակերպուի. Կոշուտն անկասկած այդ հարցը ջերմ պաշտպանողներից առաջինն էր։ Այդ բանն աջողեցրին, ունգարական առանձին մինիստրութիւն կազմուեց և Կոշուտն այդ մինիստրութեան մէջ ֆինանսական մինիստրի պաշտօնն ստանձնեց։ Սակայն ունգարների ձեռք բերած այդ արտօնութիւնն ըստ ինքեան խաբուսիկ էր, որովհետև աւստրիական կառավարութիւնը սլաւոն ազգերի աջակցութեամբ վճռել էր մերժել ունգարների բոլոր պահանջները։ Դրա հետևանքն այն եղաւ, որ ունգարները խիստ յուզուեցան. յեղափոխութիւն առաջացաւ և ունգարական ազգը Կոշուտին դիկտատոր հրատարակեց. Նա աջողութեամբ կռիւ մղեց կառավարութեան դէմ մինչև այն ժամանակ, քանի դեռ իւր կողմնակիցների և համախոհների մէջ պառակտումն չէր ընկել. սակայն դժբաղդաբար այդ պառակտումն տեղի ունեցաւ, որից յետոյ յաղթութիւնը Թեքուեց կառավարութեան կողմը և Կոշուտն ստիպուեց փախչել արտասահման։ Բայց և այնպէս Նրա քարոզած մտքերը և Նրա արած ազգային գործն անհետանք չմնացին։ Երբ 1867 Թուի պատերազմում Աւստրիան յաղԹուեց Պրուսիայից, աւստրիական կառավարութիւնը հարկադրուած եղաւ զիջողութիւններ անել ունգարներին և տուեց Ունգարիային առանձին սահմանադրութիւն, որով Ունգարիան կառավարւում

է մինչև օրս կառավարութեան արած զիջողութիւններն այնուամենայնիւ չըգոհացրին Կոշուտին, որ ջերմ սրտով ցանկանում էր իր հայրենիքի անջատումն ունեցած քաղաքական անկախութեան կատարեալ վերականգնումն. այդ պատճառով նա մինչև իր կեանքի վերջը մնաց արտաքսեալ, հաւատարիմ մնալով իր քարոզած արմատական գաղափարներին. նա մշտապէս բնակւում էր Տուրինում, ուր և վախճանուեց. սակայն մեծ մարդու քարոզած մտքերն անմեռ են: Հեռագիրն հետզհետէ նորանոր տեղեկութիւններ է հաղորդում, թէ ինչ տպաւորութիւն է թողել Կոշուտի մահն Ունգարիայում և թէ նրա ջերմ և անկեղծ երկրպագուներն ինչ ցոյցեր են անում այնտեղ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12 մարտի. — Օդեսսում մարտի 16-ին կայանալու է սերբ և ռուս ներկայացուցիչների համագումար երկաթուղիների դեպարտամենտի փոխտնօրէն Նեկրասովի նախագահութեամբ. համագումարի նպատակն է համաձայնութիւն կայացնել երկաթուղու ուղիղ հաղորդակցութիւն հաստատելու Ռուսիայի և Սերբիայի մէջ։

Երկաթուղիների մաքսատար գնացքների վրայ եղած ծախսերը քչացնելու առթիւ այս օրերս մի համագումար է կազմուելու։

ՄՈՍԿՈՒԱ.—Այսօր Ս. Ս. Մորոզովի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ նիժեգորոդեան տօնավաճառի յանձնաժողովի նիստը, որին մասնակցում էին և խանութատէրերը. ժողովն զբաղուեց 1896 թուին կայանալիք ցուցահանդէսի ժամանակ էլեկտրական ճանապարհ կառուցանելու և էլեկտրական լուսաւորութիւն մտցնելու խնդրի քննութեամբ. սկզբում ենթադրւում էր, որ քաղաքը և տօնավաճառի վարչութիւնը միասին պայման կապեն ձեռնարկողի հետ, որ պայմանաժամը լրանալուց յետոյ էլեկտրական ճանապարհը և լուսաւորութիւնն անցնի քաղաքի հսկողութեան տակ այն պայմանով, որ օգուտը բաժանուի քաղաքի և տօնավաճառի վարչութեան մէջ. իսկ այժմ քաղաքը վճռել է բոլորովին անկախ գործել և կապալով գլուխ բերել ձեռնարկութիւնը։ Ժողովն իրաւունք տուեց իր նախագահին ևս քաղաքից անկախ գործել և գործը յանձնել ձեռնարկողին այն պայմանով, որ տօնավաճառի վարչութիւնն իր կողմից ծախս չանի։

ՎԻԵՆՆԱ.—Բուդա-Պեշտից հեռագրում են. Երէկ երեկոյեան մի խումբ ուսանողներ և ժողովուրդը ներս խուժեցին օպերային թատրոնը, սկսեցին երգել Կոշուտի օրհներգը, ստիպեցին ներկայացումն ընդհատել, լօժաներից քշեցին հանդիսատեսներին և արքայական լօժում ազգդրօշ պարզեցին։ Նոյնը տեղի ունեցաւ և ազգային թատրոնում ու շատ սրճարաններում։ Ցոյց անողները յաճախ ընդհարումներ էին ունենում ոստիկանութեան հետ և սպառնում էին ռումբեր ձգել։ Մօտ քսան հոգի վիրաւորուած են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ.—Ներքին գործերի մինիստրութիւնը պետական խորհրդին ներկայացրել է մի նախագիծ, որի համեմատ Բերդեանսկի նաւահանգիստը կառուցանելու համար պիտի որոշուի 1,250,000 ր.։

ԲՈՒԴԱ-ՊԵՇՏ.—Երէկ ճաշից յետոյ մի քանի աննշան հակացոյցեր տեղի ունեցան, որոնց միջոցին քարեր էին ձգում ոստիկանութեան վրայ։ Քար ձգելու մասին կալանաւորուածների մէջ, ստում են, գտնւում է և մի պատգամաւոր։ Երեկոյեան զօրքեր դուրս հանուեցան. ցոյց անողներն սկսեցին հայհոյել և յարձակուել զօրքի վրայ։ Անդրաշի փողոցում արիւնահեղ ընդհարում տեղի ունեցաւ. խռովարարները ջարդեցին գազային լապտերները և այն տների լուսամուտների ապակիները, որոնք ազգդրօշ չէին պարզել։ Սրբազան փողոցում խիստ յարձակման ենթարկուեցան երեք խանութներ. այդ ընդհարման ժամանակ շատ մարդիկ վիրաւորուեցան։

Այն առթիւ, որ կառավարութիւնն արգելել է արքունական շինութիւնների վրայ ազգդրօշ պարզելու, նկատելի է խիստ գրգռում Վեկերլէի դէմ։ Կոշուտի որդիքն այսօր հեռագրել են Բուդա-Պեշտի քաղաքապետին, որ եթէ անկարգութիւնները կշարունակուեն, այն ժամանակ նրանք իրենց հօրը կըթաղեն Իտալիայում և թոյլ չեն տալ նրա աճիւնն Ունգարիա տեղափոխելու։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 13 մարտի.—Պետական խորհուրդը քննելու է Վլադիկաւկազի երկաթուղու ճանապարհի գործունէութիւնն ընդարձակելու և նրան կից նաւթանցքը անցկացնելու խնդիրը։

Խմբագիր—հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԲՈՒԺԱՐԱՆ

(Մուխրանեան փ., տ. Կուզմնեանի, № 15. Հիմնել են Թիֆլիսի քաղաքացիները երթեւեկ հիւանդների համար 1866 թ. ապրիլ 4-ի յիշատակին)։

Հիւանդների ընդունելութիւնն ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, ձմեռն առաւօտեան ժամը 9—1, ամառը (յունիսին, յուլիսին եւ օգոստոսին) առ. ժամը 8—12.

Վ. Մ. Աբծատեան—ներքին, երեխանց եւ ջղային հիւ. ժամը 10½—12 ամեն օր։

Կ. Ա. Ղամբէ—ներքին եւ երեխանց, ժ. 10½—12 ամեն օր։

Գ. Գ. Գուլուջեանց—խիրուրգ. եւ մէզի անդ. ժ. 11—12 ամ. օր։

Կին-բժ. Մ. Ա. Խոճայեան—կանանց, ժ. 9—11 ամեն օր։

Ն. Գ. Կասումեան—ներքին եւ երեխանց, ժ. 12—1 ամ. օր։

Ս. Ն. Լէոն—խիրուրգ եւ մէզի անդ., ժ. 11—12 ամ. օր։

Մ. Ա. Միրզոեան—ներքին եւ վեներական, ժ. 12—1 (երկուշաբ., չորեքշ. եւ շաբաթ օրերը)։

Ա. Գ. Մուրադեան—ականջի, կոկորդի եւ քթի, ժ. 9—10 ամեն օր, բացի հինգշաբթի օրուանից։

Կին-բժ. Լ. Եղ. Մուխաբեռնայա—կանանց, ժ. 11—12 ամ. օր։

Ե. Ա. Իսաւլով—ներքին, երեխանց եւ ատամի, ժ. 9—10 ամ. օր։

Մ. Ա. Ոսկերչեան—ներքին եւ ջղային, ժ. 11—12 ամ. օր։

Գ. Ն. Սուլթանեան—ներքին, մէզի անդ. եւ վեներական, ժ. 11—12 ամ. օր։

Գ. Ա. Թումանեան—ներքին եւ խիրուրգ., ժ. 12—1 ամ. օր։

Կին-բժ. Ս. Ա. Շմիդ—աչքի եւ կանանց, ժ. 11—12 ամ. օր։

Ատամնաբոյժ Ա. Օ. Օբէզ—ատամների ժ. 10—11 ամ. օր։

Կոնսուլտացիօնն երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը ժ. 12—1. ծաղկի պատուաստումն—չորեքշաբթի եւ շաբաթ օրերը, ժ. 9—1.

ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Կախէթինսկայա փ., տ. Տէր-Մէրեանի)

Մ. Ա. Բէգլարբէգեան—ժամը 11—12 ամեն օր։

Կին-բժ. Մ. Ա. Խոճայեան—կանանց, ժ. 11—12 երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը։

ԽԱՐՓՈՒԽԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

(Բանկիա փողոց, տ. Ենֆիաճեանի)

Գ. Բ. Տէր-Աստուածատրեան—ժամը 11—12 ամեն օր։

Կին-բժ. Մ. Ա. Խոճայեան—կանանց, ժ. 11—1 երեքշաբթի եւ ուրբաթ օրերը։

Ծանօթութիւն.—Չքաւոր անձերին բժշկական խորհուրդ եւ դեղեր տրւում են ձրի։

Քաղաքային բուժարանի կառավարիչ՝—
Գ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Երկաթուղի

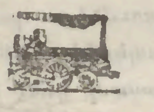

Թիֆլիսից Բաթում է գնում մարդատար № 2 գնացքը առաւօտեան 9 ժ. 30 ր., և Բաթում հասնում է երեկոյեան 9 ժ. 45 ր.։

Թիֆլիսից Բաթում է գնում № 4 պոստային գնացքը, երեկոյեան 6 ժ. 50 ր., և Բաթում է հասնում առաւօտեան 8 ժ. 15 րոպէին։

Թիֆլիսից Բաքու է գնում պոստային № 3 գնացքը՝ ցերեկը ժամը 1-ից 20 ր. անց։

Բաթումից դուրս է գալիս մարդատար № 1 գնացքը առաւօտեան 9 ժ. 45 ր անց, իսկ *Թիֆլիս* է հասնում երեկոյեան ժամը 9-ից 52 ր. անց։

Բաթումից դուրս է գալիս պոստային № 3 գնացքը գիշերուայ ժամը 11-ից 25 ր. անց, իսկ *Թիֆլիս* է հասնում ցերեկը ժամը 12-ին 25 ր. անց։

Բաքուից պոստային № 4 գնացքը դուրս է գալիս գիշերուայ ժամը 11-ից 10 ր. անց և Թիֆլիս է հասնում երեկոյեան ժամը 5-ից 50 ր. անց։

Թիֆլիսից Գանձակ գնում է № 47 գնացքը երեկոյեան ժամը 9-ից 20 րոպէ անց։

Գանձակից Թիֆլիս է գալիս № 48 գնացքը ցերեկը ժամը 1-ից 30 րոպէ անց։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՆԱՅԱՅՏՆԻ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ

ՌՈՅԵԱԼՆԵՐ

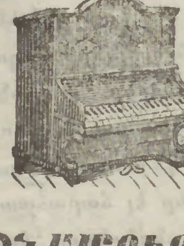

ԴԱՇՆԱՄՈՒՐՆԵՐ

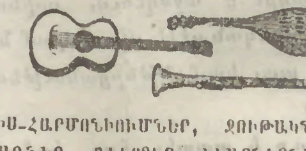

ՖԻՍ-ՀԱՐՄՈՆԻՈՒՄՆԵՐ, ՋՈՒԹԱԿՆԵՐ, ԿԻԹԱՌՆԵՐ, ՖԼԷՅՏԵՐ, ԿԼԱՐՆԵՏՆԵՐ, ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐ, ԼԱՐԵՐ ԵՒ ԱՅԼՆ ԵՒ ԱՅԼՆ։

Բոլոր տեսակ գործիների համար գինը կարելի է վճարել մաս-մաս։

ՆՈՐ-ՊՐԷՅՍԿՈՒՐԱՆՏՆ
ուղարկւում է ձրի։

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆԵՐԻ ԵՒ ՁԱՅՆԱԽԱԶԵՐԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ-ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ԴԵՊՕ
Բ. Մ. ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ

Մատակարար Կայսերական Երաժշտական Ընկերութեան

Тифлисъ, Дворцовая ул. Музикаль. депо Б. Мириманянца, домъ Т. Д. З. Банка.

(552) 10—4.

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ
ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գինն է 50 կոպէկ, իսկ ծանրոցով 65 կ.։

կազմեց Մ. ԱԲԵՂԵԱՆ

Վաճառւում է «Նոր-Դար»-ի խմբագրատանը։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԷԼԵՔՏՐԱՁՈՒԼԱՐԱՆ

ՆԻԺՆԻ-ՆՈՎԳՈՐՈԴՈՒՄ *ձուլում է ամեն ցածր տեսակի պղինձ, սեւ պղինձ և շուէյն* 60—70% *բովանդակութեամբ. ամեն տեսակ զանգուածներ, կտորներ, կտորտանք։ Խնդրւում է ուղարկել պօստ. նմուշներ։ Էժան վաճառւում է 60 ձիու ոյժ ունեցող անգլիական շոգեշարժ մեքենայ* ՄԻՒՆՍՏՐԱՑ *գործարանի։*

(M.) 3—2.

ՆՈՒԶԳՈՒՇՈՒԹԻՒՆ.

Մեծ պահանջը և մեծ անունը, որ ունին ՄԵՐ ՀՆԱՐԱԾ

ԳՈՒՆԱՒՈՐ Օ-ԴԸ-ԿՈԼՈՆԸ,
ԳԼԻՑԵՐԻՆԻ ՕՃԱՌԸ ՃԱՄՈՒԿՆԵՐՈՎ,
ԳԼԻՑԵՐԻՆԻ ՊՈՒԴՐԸ,
ՊԱՐՍԿ. ՅԱՍՄԻԿԻ և ՅԱՓՐՈՒԿԻ ԷՔՍՏՐԱՏԸ,
ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՐԿՂԻԿՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

մեր մրցակիցներին դրդում են ՆՄԱՆԵՑՆԵԼ, ոչ թէ միայն անունով, այլ և մեր յատուկ ապրանքների արտաքինով, որպէս զի դրանով մոլորեցնեն հասարակութեանը և այդպիսով մեծացնեն իրենց ապրանքների վաճառումը. ուստի խնդրում ենք արգոյ գնողներին մեր ապրանքը գնելիս մանրազննին ուշք դարձնել ֆիրմայի և գործարանի մարկի վրայ։

ԲՐՈԿԱՐ ԵՒ ԸՆԿ.

(M.) 8—6.

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

զանազան տեսակի խաղանակների, համրիչների, լակ քսած մատուցարանների և ձեռնափայտերի.

Օ. Ի. ԼԷՕՆՈՎԱՅԻ

ՄԵԾ *քանակութեամբ* ՀՈՎԱՆՈՑՆԵՐ *սեպհական գործարանի, և ընդունւում են պատուէրներ՝*

МОСКВА, Никольская ул., д. Алексѣева, во дворѣ, № 37.

(285) 6—6

Այն անձանց, որոնք յաճախակի դիմում են ինձ հարցնելու, թէ իմ „ԴԱՍԱՏԵՏՐ ԿՐՕՆԻ" Ս. Բ. և Գ. տարիների համար կազմած կրօնի դասատետրերը թոյլատրուած են արդեօք Հոգևոր իշխանութիւնից, պարտք եմ համարում յայտնելու, որ ի 28 փետրուարի 1894 թ. № 262 ՆՈՐԻՆ ՎԵՀԱՓԱՌՈՒԹԻՒՆԸ բարեհաճել է հրամայել՝ վերոյիշեալ գրքերը մուծանել ի շարս այն դասագրքերի, որոնք գործ են ածւում մեր ծխական դպրոցներում։

Միաբան Մուղնեայ ՍԱՀԱԿ ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆՑ

(560) 3—3

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS A. PAQUET ET Cie

ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„Ն. ՊԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ."

Կանոնաւոր և ուղիղ երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ չորեքշաբթի օրերը երկու շաբաթը մի անգամ, յունուարից սկսած և ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՄԱՐՍԷՅԼ.

Բաթումից Մարսէյլ գնալիս մտնում է Տրապիզոն, Սամսոն և Կ. Պոլիս քաղաքները։

Բաթումից Պարիզ ուղիղ հաղորդակցութեան տոմսակները սովորական գներն ունին։

Բաթումից մեկնում է՝

Չորեքշաբթի մարտի 23-ին (4-ին ապ.) շոգենաւ «Անատոլի», կապիտան «Հարրիգ» և այդպէս երկու շաբաթը մի անգամ չորեք. օրերը, ժամը 4-ին կէսօրուայ։ Տեղեկութիւններ ստանալու համար թող բարեհաճեն դիմել հետևեալ գործակալներին.

Բաթումում—պ. ՎԻԿՏՈՐ ԴԻԱՐՆՈՅԻՆ, Նաբերեժնայա։

Թիֆլիսում—պ. ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆԵԱՆԻՆ, Սիօնի փողոց, քարւանսարա Գէորգ աղայի։

Բաքւում—պ. Սամուէլ Դիլդարեանին, Կոլիւբակինսկայա հրապարակ։

Նովորոսիյսկում—պ. ԼՈՒԻ ՌՆՆՕՅԻՆ։

(262) 20—6

Доз. Цензурою Тифлисъ, 14-го. Марта 1894 г. Տպարան և Վիմագ. Ա. Մելիք-Շահնազարեանցի. Типо-Лит. А. Меликъ-Шахназаріанца. Воронц. Набережн., д. Григорьянъ Арм. Приход. Школы